

ОСОБЛИВІ АСПЕКТИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTI

Робота з покупцями і замовниками - основна в діяльності кожної компанії. Недарма такими контрагентами займаються не тільки бухгалтери, але й менеджери компанії. На сьогоднішній день спостерігається не тільки тенденція, але й необхідність переходу до ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності відповідно до Міжнародних стандартів.

Дослідженню питання обліку дебіторської заборгованості в Україні присвятили увагу чимало науковців, серед яких можна виділити: Скорбу О.А., Нашкерську Г.В., Бутинця Ф.Ф., Горецьку Л.Л., Губачову О.М., Мельник С.І та ін. та зарубіжні автори – С. Грей, Т. Уорфілд, Р. Ентоні, Дж. Ріс та інші.

Характерним для вітчизняної системи регулювання дебіторської заборгованості є те, що в Україні норми ведення бухгалтерського обліку чітко регламентовані, недотримання яких зумовлює різні типи відповідальності. А в міжнародній системі обліку навпаки зазначаються лише базові фундаментальні концепції ведення фінансового обліку.

Основним вітчизняним нормативно – правовим документом, який регулює відображення в бухгалтерському обліку дебіторської заборгованості є П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість». Згідно з ним дебіторська заборгованість визначається як сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату. Під дебіторами слід розуміти юридичних та фізичних осіб, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів [1].

Проте, варто зазначити, що єдиного визначення дебіторської заборгованості МСФЗ не дає. Проте його можна сформулювати з інформації, наведеної в МСФЗ 1 «Подання фінансових звітів» (Presentation of Financial Statements), МСБО 8 «Чистий прибуток або збиток за період, суттєві помилки та зміни в обліковій політиці» (Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates and Errors), МСБО 11 «Будівельні контракти» (Construction Contracts), МСФЗ 18 «Дохід» (Revenue) та МСФЗ 9 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» (Financial Instruments: Recognition and Measurement), де дебіторська заборгованість – це фінансовий актив, який є контрактним правом отримувати грошові кошти або цінні папери від іншого підприємства [2].

У закордонній практиці дебіторська заборгованість також має такі варіанти перекладу: рахунки до отримання, рахунки дебіторів, дебітор за розрахунками. Дебіторська заборгованість виникає в момент відвантаження товарів і виставлення платіжних документів на адресу покупця. Для відображення заборгованості по торгівельних операціях використовується рахунок «Рахунки до отримання» [3].

Отже, термін "дебіторська заборгованість" у міжнародних стандартах бухгалтерського обліку суттєво відрізняється за змістом і розрізняють Accounts Receivable та Receivables [4].

Accounts Receivable (дебіторська заборгованість, обсяг продажу або дебітори) – суми, що мають надійти від покупців та відображені в бухгалтерських книгах підприємства, але не підтверджені векселями, траттами або акцептами (відкриті балансові рахунки), тобто сукупна сума, що має бути виплачена торговельними боржниками. Така дебіторська заборгованість стає частиною поточних активів, якщо пред'явлені позови погашаються протягом 12 місяців після звітного періоду відповідно стандартній практиці бухгалтерського обліку.

Receivables (торговельна дебіторська заборгованість) – вимоги до третіх осіб на отримання в майбутньому грошей, товарів, послуг. Дана дебіторська заборгованість включає рахунки на отримання заборгованості від покупців з

продажу в розстрочку, заборгованості по векселях на отримання, заборгованість робочих та службовців, заборгованість страхових компаній щодо усунення майнових збитків [4].

Наявність в обліку суб'єкта господарювання дебіторської заборгованості — пересічна ситуація. Залежно від походження та терміну погашення дебіторська заборгованість може бути поточною або довгостроковою. В обліку можуть бути заборгованості, щодо яких є невпевненість з погашення — сумнівна заборгованість. Крім того, не виключено факт, що така заборгованість стане безнадійною.

Класифікація дебіторської заборгованості в іноземних країнах відбувається за загальними правилами. За очікуваними термінами погашення, які встановлюються в договорах, у всіх країнах заборгованість поділяється на поточну дебіторську заборгованість і непоточну, яку в окремих країнах поділяють на середньострокову та довгострокову [5].

Успішний досвід західних країн свідчить, що питома вага дебіторської заборгованості в їх активах становить 20-21 %, а наявність і частка сумнівної (безнадійної) дебіторської заборгованості може призводити до значного погіршення показників фінансової звітності [6].

Знецінення дебіторської заборгованості виникає в разі, якщо існує ризик не отримати від боржників грошові кошти. За міжнародними стандартами, створити резерв під знецінення можна в тому разі, якщо існують докази можливості неотримання коштів від боржників. Такі докази можна отримати, проаналізувавши: розмір дебіторської заборгованості, період простроченої заборгованості, оцінку ризиків непогашення заборгованості. Також підлягають оцінці такі ситуації, як рішення по судовому процесу, банкрутство боржника, скрутне матеріальне становище боржника та інше.

В питаннях знецінення та визнання заборгованості безнадійною є допустимість використання компанією політики резервування сумнівних боргів. Умови створення резерву по сумнівних боргах запропоновано в .пункті 8 П(С)БО 10:

Двома найбільш розповсюдженими методами обліку безнадійної заборгованості в більшості країн є метод прямого списання (direct write-off) і метод нарахування резерву (Allowance method).

В Італії дозволено щорічно відносити на резерв сумнівних боргів 0,5 % загального обсягу дебіторської заборгованості, а коли обсяг резерву дорівнює 5 %, подальше його збільшення забороняється [7].

За російськими стандартами обліку, до складу резерву сумнівних боргів можуть включатися суми заборгованостей конкретних дебіторів тільки в тому випадку, якщо була проведена робота по стягненню цих боргів.

В Естонії списання суми сумнівного боргу на витрати здійснюється незалежно від того, застосовані до неї заходи по стягненню чи ні.

Компанії більшості країн англо-американської системи, крім резерву по сумнівних боргах, можуть створювати інші види резервів, зокрема, резерв на покриття повернень товарів та знижок.

Безнадійна заборгованість може бути попереджена ефективною політикою управління нею та отримання векселя від покупця.

Дебіторська заборгованість може бути списана не тільки у випадку визнання її безнадійною. Наприклад, в США компанії при списанні дебіторської заборгованості по рахунках можуть передавати свою дебіторську заборгованість третій особі, "ліквідувавши" її таким чином та отримавши певну суму грошей. Для дебіторської заборгованості, оформленої вексями, також існує специфічна можливість дострокової її "ліквідації" (реалізації) – процес дисконтування векселів до отримання в банках чи інших фінансових. [7]

Головною відмінністю вітчизняного обліку дебіторської заборгованості від міжнародної практики є те, що він регламентований і не передбачає альтернативи для підприємства. В міжнародній системі обліку, навпаки, зазначаються лише базові фундаментальні концепції ведення фінансового обліку. Компанії, що ведуть бухгалтерський облік за міжнародними стандартами мають право самостійно обирати форми фінансової звітності, методи відображення в них інформації про певні об'єкти обліку. Між

вітчизняними і міжнародними стандартами бухгалтерського обліку є вагомі відмінності. Україні слід вдосконалювати систему обліку дебіторської заборгованості у відповідності до норм міжнародних стандартів, але при цьому потрібно враховувати національні особливості ведення бухгалтерського обліку в країні.

Список використаних джерел:

1. Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» Затверджений наказом Міністерства Фінансів України від 08.10.1999р. № 237 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0725-9>
2. Розвиток теоретико-методологічних засад обліку, аналізу, контролю і аудиту: Монографія / заг. ред. д. е. н., проф. А. А. Пилипенка та к. е. н., проф. Г. Ф. Азаренкова. – Х.: ВД «Інжек», 2012. – 640 с
3. Воронко Р. М. Облік у зарубіжних країнах, 2012. - 80 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pidruchniki.ws/>.
4. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності : навч.-довідн. посібн. / Ю. С. Цал-Цалко, Г. Г. Кірейцев, І. В. Луканьов та ін. – Житомир : ПП "Рута", 2011. – 707 с.
5. Сопко В. В. Бухгалтерський облік: фінансовий та внутрішньогосподарський / В. В. Сопко, О. В. Бойко, М. І. Кучер. – К. : Фенікс, 2003. – 468 с.
6. Бухгалтерський фінансовий облік: теорія та практика : навч.-практ. посібн. / Н. І. Верхоглядова, В. П. Шило. – К. : ЦУЛ, 2010. – 536 с.
7. Глушач Ю.С. особливості обліку дебіторської заборгованості в зарубіжних країнах / Ю.С. Глушач // Вісник нту «хпї». 2012. № 51 (957) С.152-158.